

16 december 2018 – 3e Advent

Openbaring 12 en 13 / Lucas 3, 7 – 18

Ds Jaco Zuurmond

Als we in de voorbije weken al een beetje gewend waren aan de wonderlijke beelden uit het boek Openbaring dan worden we vanmorgen toch weer helemaal opnieuw op de proef gesteld. Bizarre beelden... wonderlijke verhalen..., en dan hebben we de helft nog overgeslagen. Na zo'n lezing begrijp je waarom het boek Openbaring het minst gelezen bijbelboek is... én tegelijk het meest misbruikte. De kerk is altijd behoorlijk voorzichtig geweest in de uitleg van dit Bijbelboek, maar des te meer gaan secten ermee aan de haal. Zo'n lezing als van vanmorgen is een Fundgrube voor vrome fantasten die er maar al te graag een soort plattegrond voor de wereldgeschiedenis in zien.

Maar eerlijk gezegd... is het soms best verleidelijk, om op basis van Openbaring wat aan speculatie te doen. ... Neem nou dat beeld waarmee we begonnen: die vrouw met die krans van twaalf sterren op haar hoofd. Dan denk je anno 2018 toch onontkoombaar aan...:

Ja, je mag het gerust even na tellen: Een krans van 12 sterren! Dat kán toch geen toeval zijn? En als je dan ook nog leest dat die draak – wat we ons daar ook bij moeten voorstellen – met zijn staart de sterren uit de hemel slaat... Ja, dan moet dit toch wel een profetie zijn van de Brexit, ofwel over het uiteenvallen van de Europese Unie. Het is allemaal voorzien, 2000 jaar geleden. En wij gaan het meemaken...

Wel, ergens heb ik het vermoeden dat u mij niet helemaal serieus zult nemen als ik op deze manier doorga in de preek van vanmorgen. En terecht. Maar dat betekent wel dat we op zoek moeten naar een betrouwbaarder gids. En het zal een beetje verrassend zijn, maar ik wilde het vanmorgen eens proberen met Karl Marx. Wiens 200e geboortejaar overigens dit jaar wordt gevierd – dus in die zin past het ook goed. Nu heeft Marx in zijn leven bepaald niet weinig gepubliceerd (in de oude DDR kon je voor een habbekrats twee meter Marx kopen, mooie blauwe bundels), maar over de Bijbel heeft hij het niet vaak. Om precies te

zijn wordt in het oeuvre van Marx maar één keer serieus aandacht aan een Bijbelpassage besteed. Maar, u raadt het, dat betreft wel precies de lezing van vanmorgen. Met name dat curieuze vers dat wij lezen aan het eind dat:

Alleen mensen met dat teken-dat wil zeggen de naam van het beest of het getal van die naam- iets konden kopen of verkopen.

‘Het beest’, ofwel ‘het beest uit de zee’, daarmee heeft (daar zijn de meeste uitleggers het wel over eens) Johannes hoogstwaarschijnlijk toch wel de politieke macht van het Romeinse Rijk bedoeld. Johannes doet niet aan toekomst-speculaties - ook al beweren allerlei sektarisch christendom van wel. Johannes beschrijft de wereld waarin hij leeft. Hij analyseert die wereld, licht die wereld door, om te zien waar het in die wereld uiteindelijk om gaat.

De hoorders van zijn tijd hebben het beeld van dat ‘beest uit de zee’ waarschijnlijk direct verstaan. ‘De zee’ was in joodse kringen een bekend beeld voor de wereld van de volkeren. En uit die ‘zee van volkeren’ komt dat éne volk op. Die enorme, onstuitbare macht, die heel de wereld beheerst - en in heel die wereld vooral héél het leven. Het is de macht van wat toen heette de Pax Romana, de vrede van Rome. Op even slimme als vaak ook gewelddadige wijze verstond Rome de kunst om de chaos van elkaar bestrijdende volken en naties te bedwingen - en de kracht van al die landen ten eigen bate in te zetten.

Voor Johannes is Rome de anti-christ. Tegenmacht bij uitstek. Waar het precies anders toe gaat dan wat de Christus op aarde had laten zien. Er wordt van dit beest zelfs gezegd dat het een dodelijke wond had en genas. Hoogstwaarschijnlijk doelt Johannes op de wrede keizer Nero die vanwege zijn al te grote wreedheid door de senaat werd afgezet, en die naar men zegt vervolgens zelfmoord pleegde door zich door een slaaf de hals te laten doorsnijden. Maar kort daarna ging het gerucht: Nero is terug, hij is genezen. Maar ach, ook al zou het niet zo zijn, het monster heeft vele koppen, en als de keizer niet geneest, dan neemt een andere kop, een andere keizer het wel over. De dood heeft over Rome geen macht, zo lijkt het. Sterker dan de dood zijn de romeinse keizers, zo lijkt het. Ook over Rome valt, zo vertelt de ziener, steeds weer een verhaal van Opstanding te vertellen. Een werkelijke anti-christ.

Maar, zo vraagt Marx zich vervolgens af (in *Das Kapital*) – en dat is werkelijk zijn bijzondere bijdrage aan de exegese van het boek *Openbaring*: Maar hoe kwam nu Rome zo machtig? Hoe was Rome zo machtig geworden dat het zelfs na de diepste crises telkens weer terug kwam. Hoe kreeg Rome het nu voor elkaar om in die op zich voortdurend strijdende volkerenwereld ‘vrede’ te scheppen - de Pax Romana. Een ‘vrede’ die voor Rome zelf overigens bijzonder winstgevend was.

Misschien moet je inderdaad soms even econoom zijn om de Bijbel te kunnen lezen. Want het antwoord is inderdaad heel simpel, heel aards: De kern van Rome’s macht was volgens Marx ‘het geld’. Het was de door Rome geschapen ‘mondiale vrijhandelszone’ – met één markt en één munt, die de eenheid van de Pax Romana tot stand bracht. Rome’s politieke macht was gebaseerd op één economisch systeem dat overal werd doorgevoerd.

Rome was zo machtig omdat het gewoon zo vreselijk handig was, dat éne muntje waarmee je overal kon betalen, dat symbool dat wereldwijd, in de hele oecumene, als ruilmiddel werd erkend. Waardevast ruilmiddel was dat muntje. Immers, de keizer zelf had zich garant gesteld. Elk muntje droeg zijn stempel, zijn naam, zijn beeld. De keizer stond borg. En elke keer als dat muntje van eigenaar wisselde, dan was dat dus weer een bewijs was van het vertrouwen dat de handelaar stelde in de keizer. Machtig ben je alleen als mensen geloven dat je machtig bent. En precies zo werd die keizer steeds machtiger. Bij elke financiële transactie. “Niemand kon kopen of verkopen, als hij het merkteken, de naam van het beest niet draagt...”

Voor Marx was het glashelder wat Johannes hier bedoelt - en ik denk dat Marx gelijk heeft.

Het merkteken van het beest dat is het geld. Maar daarmee ook het geld van vandaag. Het is heel concreet de Euro, de Dollar. Een eindeloze macht bouwen we met elkaar op in al die keren dat ook wij zo’n muntje gebruiken. Bij elke boodschap die we doen, bij elke keer dat we onze pinpas gebruiken bevestigen wij een macht, bouwen we mee aan een systeem van vertrouwen, van geloof. Johannes dwingt ons te analyseren, te doorlichten, ons de vraag te stellen; welk verhaal we met dit simpele muntje nu eigenlijk vertellen, keer op

keer, euro voor euro. Op welke macht vertrouwen wij, als wij dit muntje z'n waarde toekennen, elke cent opnieuw. Welke macht, welk 'beest', houden we in het zadel, al dan niet gewild, als we mee doen in dit mondiale ruilsysteem? "Vol bewondering ging de hele wereld achter het beest aan. Iedereen aanbad de draak. ... Het beest wist de mensen die op aarde leven te misleiden door de tekenen die het kon verrichten..." Dat gaat over óns. Niet in de vorm van een toekomstvoorspelling. Maar veel scherper nog, in de vorm van een uiterst kritische bevraging van onze manier van leven.

"Johannes wat moeten wij doen?" – zo luidt de vraag van de derde Advent. Zouden we die vraag stellen aan de Johannes van de Apocalyps... dan zou deze waarschijnlijk zeggen: Blijven kijken. En blijven analyseren. Blijven zien hoe het werkt in de wereld. Zo kritisch als je maar kan. De machten herkennen. En beseffen wat die machten ook met jou doen, hoe ze ook jou tot aanbidding aanzetten. Die machten zijn groot. Als draken met vele koppen. Onoverwinnelijk lijken de opgehemelde 'sterke mannen' van onze wereld. Zelfs de grootste crisis heeft geen vat op ze – zo lijkt het. Maar het blijft aardse macht! Dat is de kern van het beeld van vandaag. Hoe machtig de draken van onze tijd ook – ze blijven aardse macht. Zeshonderd-zes-en-zestig is hun getal. Dat wil zeggen: met enige scherpzinnigheid is het te berekenen. Het is te analyseren. Het is te doorzien. Ze zijn te ontmaskeren.

"Johannes, wat moeten we doen?"

Wat je moet doen, zo lijkt Johannes van Patmos te zeggen, is dat je blijft weigeren te geloven in elke macht die dat geloof niet waard is.

Van het kind, aan het begin van onze lezing, werd verteld dat het werd "weggevoerd naar God en zijn troon". Ofwel... God zelf staat er voor in... dat de aardse macht begrensd blijft – hoe groot en oppermachtig deze zich ook voordoet.

God zelf staat er voor in dat de laatste macht is aan... een kind. Een klein mensenkind. Die de toekomst is, ook voor ons – Advent in goed Latijn.

Laat het zo zijn.

Amen